

تعلیم مهارت‌های درست مصرف کردن به فرزندان

شاه پیوند رضایی^۱

تربیت دارای ساحات و ابعاد مختلف است. مانند تربیت اجتماعی، سیاسی، تربیت اقتصادی و تربیت بدنی و... یکی از عرصه‌های مهم آن تربیت اقتصادی است. در این تحقیق به تربیت اقتصادی و رفتار صحیح اقتصادی فرزندان که از وظایف مهم والدین بحساب می‌آید پرداخته می‌شود. نخست الگوی صحیح مصرف از منابع دینی تبیین می‌گردد. آنگاه به شیوه‌های آموزش درست مصرف کردن به فرزندان به صورت مستقیم و غیر مستقیم پرداخته می‌شود.

کلید واژه‌ها: تعلیم، مهارت، درست مصرف کردن، فرزندان.

مقدمه

تربیت ابعاد و ساحت‌های مختلفی دارد یکی از ساحت‌های مهم تربیت، تربیت اقتصادی فرزندان است بخش مهمی از مسائل اقتصادی خانواده آموزش و تربیت رفتار صحیح اقتصادی به فرزندان است. آموزش مسائل مالی به فرزندان و پرورش عادات مالی خوب در آن‌ها دارای مزایای بلند مدت بوده و تلاشی ارزنده به شمار می‌آید. بی‌توجهی والدین در این باره می‌تواند پیامدهای ناخوشایند برای آینده فرزندان به همراه داشته باشد. آشنا کردن کودکان با پول، نحوه خرج کردن آن، آموزش فرهنگ پس انداز کردن و کسب درآمد از محورهای مهمی است که خانواده‌ها باید به طور جدی به آن بپردازند. زیرا که مدارس و نظام آموزش رسمی فاقد تخصص در زمینه این‌گونه آموزش‌ها هستند ضمن اینکه در جایگاه این آموزش هم نمی‌توانند باشند زیرا کمتر کودکان با مدرسه تعامل مالی دارند بنا بر این جزء وظایف خانواده‌هاست که با دقت و مداومت در این آموزش، فرزندان خود را مهیای زندگی آینده کنند.

تربیت اقتصادی فرزندان شامل موارد و زمینه‌های گوناگون است که عبارت است از مهارت کسب در آمد و پول در آوردن، مهارت نگهداری، مهارت مصرف درست در آمد، تجارت با درآمد. بنا بر این یکی از ابعاد تربیت اقتصادی به فرزندان آموزش مهارت مصرف و خرج درست در آمدها است. برای آموزش مهارت مصرف درست درآمدها ابتدا لازم است بچه‌ها ارزش و اهمیت پول را درک کنند و برای درک اهمیت پول پیش از هر چیز باید بفهمند که پول به آسانی بدست نمی‌آید و هیچ چیز در زندگی مجانی نیست، پس چیزی که به زحمت به دست می‌آید باید به گونه مصرف گردد که به گفته ای اقتصاددانان بیشترین مطلوبیت را در پی داشته باشد؛ این آموزش‌ها را باید از سال‌های اولیه کودکی شروع گردد. پرسش‌های که در این جا قابل طرح است اینکه الگوی صحیح مصرف چیست؟ چگونه و با چه روش‌های می‌توان مهارت درست مصرف کردن را در فرزندان ایجاد کرد؟ در این نوشتار با استفاده از منابع دینی و علمی سعی می‌گردد به این پرسش‌ها پاسخ داده شود

الگوی صحیح مصرف در منابع دینی

مکتب اسلام بر پایه فطرت و عدالت استوار است آموزه های آن همواره بشر را به نظم و تعقل در معاش و معاد فرا خوانده است. برنامه ریزی به منظور سامان بخشی زندگی مادی و مالی در منظر هر مسلمان یک تکلیف اجتناب ناپذیر است زیرا ایمان و تقوای او در گرو کاربرد درست نعمت‌های الهی بوده و این بدون تنظیم امور معیشت روزانه میسر نخواهد شد. بی توجهی به معاش و چگونگی تأمین و بهره برداری از مادیات، بی گمان بر روند رشد معنوی هر کس اثر می‌گذارد و دانسته یا ندانسته او را در گرایش‌های دینی‌اش به سستی و بی خبری می‌کشاند. در منابع دینی دستورهای در زمینه بهره برداری درست از درآمدها و امکانات مادی برای زندگی بشر ارایه شده است که با به بکار بستن آن‌ها می‌توان به الگوی صحیح مصرف دست یافت که برخی از مهم‌ترین این توصیه های عبارت است از:

۱-۱. اعتدال و میانه روی

یکی از دستورات دین اسلام اقتصاد یا اعتدال و میانه روی در مصرف و خرج کردن، پرهیز از ولخرجی بر رفتار اقتصادی در خانواده و جامعه است. در آیات و روایات این مفهوم با تعابیر مختلف بیان شده است.

الف. قصد

یکی از تعابیر که در منابع دینی در مورد میانه روی در مصرف به چشم می‌خورد کلمه قصد است که در ذیل به نمونه از روایات اشاره می‌گردد.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص ثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ فَذَكَرَ الثَّلَاثُ الْقَصْدُ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرُ^۱ پیامبر اسلام می‌فرماید: سه کار و اقدام موجب نجات انسان می‌گردد یکی از آن‌ها را میانه روی در مصرف در حال فقر و غنا است. هم چنین امام صادق (ع) می‌فرماید إِنَّ الْقَصْدَ أَمْرٌ يُحِبُّهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِنَّ السَّرْفَ أَمْرٌ يُبْغِضُهُ اللَّهُ^۲ و در بیان دیگری می‌فرماید: ضَمِنْتُ لِمَنْ

۱ - محمد بن یعقوب، کلینی، کافی، ج ۴، ص ۵۳

۲ - همان، ص ۵۲

اَقْتَصَدَ أَنْ لَا يَفْتَقِرَ^۱ میانه روی در مصرف کردن به اندازه مهم است که امام (ع) می‌فرماید کسی که میانه روی را در زندگی اقتصادی پیشه کند من ضمانت می‌کنم که فقیر نگردد.

بر اساس این روایات یکی از تدابیر مالی و معیشتی اقتصاد و میانه روی در مصرف و خرج کردن است مهم نیست که میزان در آمد کم یا زیاد باشد در هر حال میانه روی در مصرف یک الگوی درست مصرف نمودن است که باید به کودکان و فرزندان این مهارت و انضباطی مالی آموخته شود تا هم اقتصاد خانواده به درستی مدیریت گردد و هم فرزند و کودک در بزرگسالی دچار مشکل نه گردد.

ب. قَوَام

تعبیر دیگری که از روش میانه روی در مصرف در منابع دینی آمده است تعبیر «قَوَام» است «وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا» کسانی که هر گاه انفاق کنند، نه اسراف می‌نمایند و نه سخت‌گیری بلکه در میان این دو، حد اعتدالی دارند. واژه قَوَام در لغت به معنی اعتدال و میانه روی است القَوَامُ: العَدْلُ؛ قال تعالی: وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا؛ معناه للحالة التي هي أقومُ الحالات^۲ بنابراین یکی از الگوهای درست مصرف از دیدگاه دینی اعتدال و میانه روی است چه در مصارف شخصی و چه در انفاق‌ها والدین می‌توانند از این الگوی دینی در آموزش مهارت مصرف درست در فرزندان بهره بگیرند.

ج. العفو

سومین تعبیری که در قرآن و روایات برای میانه روی در مصرف آمده است واژه «العفو» است وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوُ^۳ مراد از عفو در آیه شریفه بر اساس

۱ - همان، ص ۵۳

۲ قرآن کریم، فرقان، ۶۷

۳ - محمد بن مکرّم، ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۲، ص ۴۹۹

۴ - قرآن کریم، بقره، ۲۱۹

روایات که در تفسیر آیه آمده است اتخاذ شیوه معتدل در زندگی بین سخت گیری و اسراف و ریخت و پاش است. امام صادق (ع) در تفسیر این آیه می‌فرماید: «إِنَّ الْعَفْوَ هُوَ الْوَسْطُ مِنْ غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا تَقْتِيرٍ»^۱

۱-۲. کفاف و نیاز

یکی دیگر از توصیه‌های که اسلام در مورد مصرف درست دارد، مصرف و خرج به اندازه نیاز و کفاف است؛ و پرهیز از مصارف تجملی و غیر ضروری است. تا از این رهگذر فرد زندگی راحت و بدون اضطراب و استرس که ناشی از حرص و طمع و زیاده‌خواهی و لذت‌های زود گذر است، داشته باشد. امام علی (ع) می‌فرماید: لا تسألوا فیها فوق الکفاف^۲ امام می‌فرماید از دنیا بیشتر از حد نیاز و کفاف تان نه خواهید. در فرمایش دیگر می‌فرماید: ما فوق الکفاف اسراف^۳ طبق فرمایش امام (ع) مصرف بیش از نیاز اسراف است. بنا بر این یک از شیوه‌ها درست مصرف نمودن، مصرف به اندازه حاجت و نیاز است. والدین اولاً باید نیاز شناسی را به فرزندان یاد دهد. و نیازهای کاذب را از اصیل تشخیص دهد. متناسب با در آمد به ارضای نیازهای اصیل و لازم بی پردازند.

۲. پرهیز از اسراف و تبذیر

یکی از راهکارهای که در دین اسلام برای مصرف درست تأکید فراوان نموده است اجتناب از اسراف و تبذیر است. اسراف و تبذیر یک مفهوم مشترک دارد که همان خروج از حد اعتدال است اما تفاوت اسراف و تبذیر در این است که اسراف صرف مال در موردی است که سزاوار است و معمولاً انسان‌ها برای همچو مواردی پول مصرف می‌کند اما این صرف مال بیش از حد لازم و نیاز باشد. زیاد خرج کردن، تبذیر صرف مال در امور است که سزاوار نیست در همچو موارد هزینه شود. بیهوده خرج

۱ - محمد بن زین الدین، ابن ابی جمهور، عوالی اللئالی، ج ۲، ص ۷۳

۲ - نهج البلاغه، خطبه، ۴۵

۳ - عبد الواحد، تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۶۸۳

کردن است. فرق بین التَّبَذِيرِ و الإِسْرَافِ فِي أَنْ التَّبَذِيرَ الإِنْفَاقَ فِيمَا لَا يَنْبَغِي، و الإِسْرَافَ الصَّرْفَ زِيَادَةً عَلَى مَا يَنْبَغِي^۱

در الگوی مصرف اسلام به مخالفت شدید به پدیده بیماری اقتصادی اسراف و تبذیر پرداخته است. در بسیاری از آیات قران و روایات به بحث اسراف و بیان مضرات آن پرداخته و جنبه های مختلف این امر مذموم را بررسی کرده است؛ و دعوت به اعتدال و میانه روی در تمام امور زندگی، در حقیقت بهترین الگوی مصرف را برای زندگی سعادت‌مندان به آدمیان ارائه می‌دهد.

آیات اسراف و تبذیر

در مذمت اسراف و تبذیر آیات متعدد دلالت دارد که به عنوان نمونه به برخی اشاره می‌گردد. اسراف کاران به مقام محبت و قرب خداوند نه می‌رسند «وَكُلُّوا وَأَشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ^۲» مبدترین و مسرفین برادران شیطان است. إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ^۳

روایات اسراف و تبذیر

هم چنین در روایات اسراف و تبذیر مورد نکوهش شدید قرار گرفته است که به عنوان نمونه مواردی اشاره می‌گردد. امام علی (ع) می‌فرماید لا غناء مع إسراف^۴ هیچ گاه ثروتمندی و بی نیازی با پیش گرفتن روش اسراف در زندگی حاصل نه می‌شود. هم چنین امام هفتم (ع): قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ عَ مَا عَالَ أَمْرٌ فِي إِقْتِصَادِهِ هَيْجَ كَسَ بِاتِّخَاذِ رُوشِ إِقْتِصَادٍ وَ مِيَانِهٖ رُوشِ دَسْتِ خُوشِ فُقْرٍ نَمِي شُود.

۱ - فخر الدین بن محمد، طریحی، مجمع البحرین، ج ۳، ص ۲۱۷

۲ - قران کریم، اعراف، ۳۱

۳ - قران کریم، اسراء، ۲۶

۴ - عبد الواحد، تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۷۷۰

۵ - محمد بن علی، ابن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۴

۴-۱. پرهیز از تجمل گرایی

تجمل گرایی به معنای گرایش به تجملات، می‌تواند به دو صورت مثبت یا منفی بروز و ظهور داشته باشد گرایش به تجمل و نمایش جمال و زیبایی‌ها یک امر طبیعی و فطری در انسان است زیرا انسان به هر چیز کمالی گرایش داشته و از نقص و کمبود گریزان است؛ گرایش شدید انسان به خدا و تلاش برای ملاقات با او «أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ^۱» ریشه در همین گرایش به کمال و کمالات انسانی دارد ... ولی مراد از تجمل گرایی در اینجا، شکل افراطی این گرایش است؛ یکی از پدیده‌های نابهنجار اجتماعی و یک بیماری روان شناختی است که پیامدهای زیان باری را بر اقتصاد سالم خانواده و جامعه برجا می‌گذارد و از مصادیق اتراف، تبذیر، اسراف و مانند آن به شمار می‌آید.

تجمل گرایی در قرآن و روایات

در قرآن کریم و روایات از تجمل گرایی افراطی و مذموم به مترف و ترف یاد شده است اتخاذ چنین شیوه در زندگی به شدت مذمت شده است قرآن شریف، راجع به آن ملتی که تجمل گرا باشد، می‌فرماید: وقتی که تجمل گرایی در میان مردم زیاد شد، استحقاق عقوبت پیدا می‌کنند و بالأخره نابود می‌شوند «وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا^۲» بنا بر نظر اسلام، زندگی انسان باید در حد متوسط و به صورت رفاهی اداره شود و باقی مانده درآمد، صرف رسیدگی به دیگران و دستگیری از نیازمندان شود. تعاون باید جایگزین اسراف و تبذیر شود تا به اقتصاد و الگوی مصرف اسلام عمل گردد.

۲. شیوه‌های آموزش مهارت درست مصرف کردن به فرزندان

آموزش مهارت درست مصرف کردن به فرزندان توسط والدین را می‌توان به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم تقسیم بندی کرد.

۱ - قرآن کریم، انشقاق، ۶

۲ - قرآن کریم، اسراء، ۱۶

۲-۱. شیوه غیر مستقیم

والدین به صورت غیرمستقیم که از تأثیر گذاری بیش تر برخوردار است، می تواند به آموزش و نهادینه نمودن مهارت درست مصرف کردن به فرزندان بی پردازند. آنچه در این روش مهم است نوع عملکرد والدین است که خواسته و ناخواسته حتماً به فرزندان منتقل می شود. والدین به عنوان الگو در همه زمینه ها از جمله مصرف برای فرزندان مطرح است؛ والدین مدیر، قانع و صرفه جو، فرزندان به همین گونه تربیت خواهد نمود؛ والدین اسراف کار، تجمل پیشه و مصرف گرا نیز فرزندان تنوع طلب و مصرف زده به جامعه تحویل می دهند. عادات مالی والدین بر نگرش کودکان درباره مسائل مالی تأثیر خواهد گذاشت. آن ها معمولاً رفتارهای والدینشان را تقلید می کنند. اگر کودکی شاهد بدهی های مالی والدین یا اسراف منابع مالی توسط پدر و مادر خود باشد، با احتمال بیشتری در بزرگسالی همین رفتارها را نشان خواهد داد. بنابراین اولین گام در آموزش مهارت های درست مصرف کردن به فرزندان تصحیح عملکرد والدین است.

۲-۲. شیوه های مستقیم

در شیوه دوم، والدین یا مربیان به صورت مستقیم به آموزش و نهادینه کردن مهارت درست مصرف کردن می پردازند. آموزش صرفه جویی یا درست مصرف کردن قلمروی وسیعی دارند که شامل صرفه جویی در مصرف آب، برق، مواد غذایی، اسباب بازی و... می شود. والدین می تواند با روش های گوناگون به این امر بی پردازند مثلاً درباره مسائل اقتصادی با فرزندان گفتگو نمایند یا در هنگام خرید تذکرات لازم و آموزش های ضروری را به آن ها می دهند یا در خانه در مورد مصرف آب، برق، مواد غذایی، نگهداری وسایل و... امر و نهی می کنند. اولین چیزی که در اقتصاد خانواده مورد توجه و بحث است نحوه مصرف از جزئی ترین اقلام مصرفی در داخل منزل گرفته مثل آب، برق، انرژی، فرآورده های سوختی، وسایل الکتریکی و ... تمام کالاهای مصرف خوراکی، آشامیدنی و ملزومات مورد نیاز است. برای آموزش انضباط مالی

ابتدا لازم است بچه‌ها ارزش و اهمیت پول و درآمد را درک کنند و برای درک اهمیت پول پیش از هر چیز باید بفهمند که پول به آسانی بدست نمی‌آید و هیچ چیز در زندگی مجانی نیست. این آموزش‌ها را باید از سال‌های اولیه کودکی شروع کرد. والدین با بهره‌گیری از شیوه‌های مختلفی می‌توانند مهارت درست مصرف کردن را به بچه‌ها یاد دهند. در این جا به برخی از مهم‌ترین شیوه‌ها اشاره می‌شود.

۱-۲-۲. تفکیک خواسته از نیاز

یک از مهم‌ترین روش برای ایجاد مهارت درست مصرف کردن در فرزندان این است که آن‌ها نیاز شناس گردد بین خواسته و نیاز بتوانند تفکیک قائل شوند. تشخیص خواسته‌های ضروری و غیرضروری؛ یعنی نیازها با خواسته‌ها تفاوت دارد. مثلاً در هنگام خرید برای کودک که برنامه ریزی شده است وسایل مدرسه خریداری شود کودک خواسته‌های غیر ضروری دارد مانند وسایل بازی که فعلاً مورد نیاز نیست توضیح داده شود که با این مقدار فقط می‌توان کیف و کفش و سایر وسایل که در مدرسه نیاز دارد خریداری نمود در صورت خرید اسباب بازی باید بدون کیف به مدرسه برود.

۲-۲-۲. مهارت زیبایی انتخاب

یکی دیگر از روش‌های ایجاد مهارت درست مصرف کردن در فرزندان ایجاد قدرت انتخاب گری است کودکان ممکن است پولشان را در راه‌های متفاوتی خرج کنند. با توجه به محدودیت منابع مالی آن‌ها به این نتیجه می‌رسند که خریدن یک وسیله به معنای چشم‌پوشی از وسایل دیگر است. در این صورت والدین به جای آن که به او بگویند پولش را چطور خرج کند، به او کمک کند تا فواید و مضرات چیزی را که می‌خواهد بخرد بسنجد و بعد اجازه دهید خودش تصمیم بگیرد. با این کار قدرت انتخاب گری را در او تقویت می‌کند تا همیشه از میان گزینه‌ها متعدد چیزی را انتخاب کند که نیاز واقعی او را تأمین کند.

۳-۲-۲. خرید به مقدار نیاز

یکی دیگر از روش‌های ایجاد مهارت در فرزندان تبیین رابطه بین خرید و مقدار

نیاز است. خرید همیشه متناسب با نیاز صورت گیرد خرید بیش از نیاز اسراف است و باعث هدر رفتن پول و کالاهای می شود که دیگران به آنها نیاز دارد.

۲-۲-۴. مشارکت فرزندان در تصمیم گیری

یکی دیگر از شیوه های که باعث مهارت افزایی در مصرف فرزندان می شود مشارکت آنها در تصمیم گیری های اقتصادی است و برنامه ریزی های مالی درون خانواده است. در این تصمیم گیری ها آنها متوجه مشکلات و مسایل مالی خانواده خواهد شد و میزان پول که برای مخارج مختلفی خانواده در نظر گرفته می شود آگاهی می یابد و متوجه می گردد که این مقدار هزینه باید پاسخگویی چه نیاز های باشند.

۲-۲-۵. اولویت بندی نیازها

از دیگر شیوه های که والدین را می توانند به ایجاد مهارت درست مصرف کردن به فرزندان کمک کند آموزش دسته بندی نیاز های و اولویت بندی نیازها است که با توجه به منابع محدود مالی باید کدام نیازها باید اول تأمین گردد. تا از مصارف نادرست جلوگیری به عمل آید.

۲-۲-۶. ایجاد فرهنگ باز یافت

ایجاد و تقویت فرهنگ باز یافت از مواد استفاده شده می تواند آنها را به چرخه اقتصاد باز گر داند و موجب استفاده بهینه خواهد شد، ترغیب فرزندان به باز یافت مواد و استفاده مجدد در موارد دیگر یکی از راهکار های صرفه جویی و استفاده درست است. هدایت و راهنمای کودکان در استفاده از اسباب بازی های بدون استفاده در کار دستی برای مدرسه و کارهای تزیینی، هم موجب تقویت خلاقیت و هم مهارت درست مصرف کردن در فرزندان خواهد شد.

۲-۲-۷. آموزش ایجاد تعادل بین هزینه و در آمد

تعلیم برقراری تعادل میان هزینه و در آمد خانواده یکی از شیوه های است که فرزندان را در آینده نسبت به مصرف واقع بین بار می آورد.

۸-۲-۲. پاسخ گویی به نیازها در حد معقول

یکی دیگر از راهکارهای که می‌تواند مهارت درست مصرف کردن را در کودکان ایجاد و تقویت کند ارضاء نیازهای آنان در حد معقول و منطقی است، حتی خانواده‌های که از در آمد بالا برخوردار است باید یک نوع محدودیت در ارضای خواسته‌ها و نیازهای فرزندان داشته باشند تا بچه‌ها یاد بگیرند که محدودیت‌های در زندگی وجود دارد، یک نوع واقع بینی را نسبت به مصرف در آنها ایجاد کند از پرتوقعی آنها در آینده جلوگیری کنند.

۹-۲-۲. میانه روی و پرهیز از اسراف

ایجاد عادت میانه روی در مصرف و پرهیز از اسراف و ریخت و پاش می‌تواند مهارت درست مصرف کردن را در فرزندان نهادینه کند والدین می‌تواند از طرق مختلف به این کار اقدام کند که برخی از مهم‌ترین راهکارهای تحقق این امر مورد اشاره قرار می‌گیرد.

الف. گفتگو

والدین می‌توانند از طریق صحبت کردن با فرزندان و توضیح دادن مضرات اسراف و تجمل گرایی آنها را به صرفه جویی و استفاده درست از نعمت‌های الهی ترغیب کند؛ و هشدارهای لازم را در استفاده نادرست از وسایل و امکانات به آنها بدهد. خصوصاً در مورد منابع پر استفاده مانند آب و برق و نحوه استفاده درست در مواقع مختلف به آنها آگاهی لازم را بدهد.

ب. استفاده از ظرفیت‌های دین فرزندان

استفاده از حس دینی مذهبی کودکان و بیان و آیات قرآن کریم و احادیث نورانی معصومین علیه‌السلام به زبان قابل فهم در مذمت اسراف و ترغیب به صرفه جویی می‌تواند یکی از راهکارهای نهادینه سازی فرهنگ صرفه جویی در فرزندان باشد.

ج. بیان الگوهای جذاب

بیان الگوهای جذاب در زمینه درست مصرف کردن می‌تواند از دیگر روش‌های ایجاد مهارت درست مصرف کردن به فرزندان به ویژه کودکان باشد که از روحیه تقلید

پذیری بالای برخوردار است. به عنوان مثال می‌توان از الگوهای دین مانند پیامبر اسلام که چه قدر در مصرف آب رعایت صرفه جویی می‌کرد و کسانی که در حضور او به اسراف آب این ماده حیاتی می‌پرداخت خیل حساس بود می‌توان به این صحنه برخورد پیامبر اشاره کرد رسول گرامی اسلام، از راهی می‌گذشت که «سعد» را در حال وضو گرفتن دید. فرمود: ای سعد! اسراف مکن؛ سعد گفت: ای پیامبر خدا! آیا در وضو هم اسراف است؟ حضرت فرمود: آری، گر چه در کنار نهری باشی^۱ اگر در مصرف آب برای وضو، آن هم در کنار نهر جاری اسراف است، پس به طریق اولی باز گذاشتن شیر آب و هدر دادن آن، اسراف محسوب می‌شود؛ و یا افرادی مانند امام خمینی که نسبت به مصرف بهینه و درست منابع حساس بود که ایشان آب باقی مانده در ظرف را بیرون نه می‌ریخت با گذاشتن پارچه روی آن برای استفاده ای بعدی نگه می‌داشت. بیان این الگوها می‌تواند در ترغیب فرزندان به مصرف درست به دور از اسراف و تبذیر نقش موثر داشته باشد.

د. بیان وقایع تاریخی سر گذشت اسراف کاران

به تصویر کشیدن سرانجام اسراف کاران و عواقب شوم آن بر سرنوشت خود و مردم زمان خودش می‌تواند یکی از راهکارهای ترغیب فرزندان به مصرف درست و پرهیز از اسراف و زندگی مصرفی باشد.

ه. بیان رابطه بلایای طبیعی با موضوع اسراف

بیان رابطه مشکلات طبیعی با موضوع اسراف مانند خشکسالی و کم آبی با مصرف به رویی آب و مسایل از این دست می‌تواند گرایش و انگیزه مصرف درست را در فرزندان و نسل آینده ایجاد و تقویت کند.

جمع بندی و نتیجه گیری

یکی از ساحت‌های تربیت که والدین باید به آن توجه جدی داشته باشند تربیت اقتصادی فرزندان است. تربیت مالی و اقتصادی فرزندان حیطه های مختلفی دارد، یکی

از ابعاد مهم تربیت اقتصادی مهارت درست مصرف کردن است. زیرا بدون این مهارت تنظیم رفتار اقتصادی و معیشتی با مشکل مواجه خواهد شد. برای ایجاد مهارت درست مصرف کردن فرزندان نخست الگوی صحیح مصرف از دید گاه اسلام تبیین شد از منظر تعالیم اسلام اصل اساسی در مصرف اعتدال و میانه روی، پرهیز از اسراف و تجمل گرایی است.

روش‌های که والدین می‌توانند در ایجاد این مهارت در فرزندان از آن‌ها بهره بگیرند در ابتدا به دو دسته تقسیم گردید روش غیر مستقیم که والدین با اتخاذ الگوی درست مصرف در زندگی خود می‌توانند الگو و سرمشق فرزندان باشند. روش‌های مستقیم که والدین می‌توانند از آن‌ها بهره گیرند عبارت بود از تفکیک خواسته‌های فرزندان از نیازهای واقعی آنان نیاز شناسی، ایجاد روحیه و عادت انتخاب گری از میان گزینه و انتخاب درست، مشارکت فرزندان در تصمیم گیری‌های اقتصادی، خرید به میزان نیاز، اولویت بندی نیاز و تقدم نیازهای ضروری، ایجاد عادت باز یافت مواد و کالاها، آموزش ایجاد تعادل بین هزینه و درآمد، پاسخگویی به نیاز فرزندان در حد معقول و منطقی، پرورش عادت میانه روی در مصرف و پرهیز از اسراف با راهکارهای متناسب مانند استفاده از احساس دینی فرزندان، بیان سرگذشت اسراف کاران، و ارتباط بلایای طبیعی با پدیده اسراف. این‌ها مجموعه مطالب است که در این نوشتار تبیین و تحلیل گردید

فهرست منابع

قران کریم

نهج البلاغه.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، من لا یحضره الفقیه، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چ دوم ۱۴۱۳

ق

۲. عبد الواحد، تمیمی آمدی، غررالحکم و درر الکلم، دار الکتاب الإسلامی، قم، چ

دوم ۱۴۱۰ ق

۳. فخرالدین بن محمد، طریحی، مجمع البحرین، مرتضوی، تهران، چ سوم ۱۳۷۵

۴. محمد بن زین‌الدین، ابن‌ابی‌جمهور، عوالی‌الثالی، دار سید الشهداء للنشر، قم، چ

اول ۱۴۰۵ ق

۵. محمد بن مکرم، ابن‌منظور، لسان‌العرب، دار صادر، بیروت، چ سوم

۶. محمد بن یعقوب، کلینی، کافی، دار الکتب‌الإسلامیة، تهران، چ چهارم ۱۴۰۷ ق

۷. محمد بن یزید القزوینی، ابن‌ماجه، سنن ابن‌ماجه، دار الفکر.